

ԱՍՄԱԿԱՆ

ԶՆԳՈՒՇԻ ԴԱՐԱՀՈՐ ԱՆՑԵԱԼԸ

Զնդչոյ վանքը ունեցած է անուանի Եկեղեցականներ: Վանքի միաբաններէն եղած է Եղիսաբեր Կաթողիկոս, նախապէս Երուսաղէմի Պատրիարք եղած է եւ Հայոց միայն Կաթողիկոսի վախճանուումէն յետոյ Կաթողիկոս ազգուած է և մեկնած իջմածին:

Կարասկեած ձգնաւոր նոյնալիս Զնդուցի եղած է եւ այս ալ արձանագրած է՝ իր ծննդեան թուականին հետո: Եղիս Վարդապետ, որ կը յիշուի իրրեւ Շէնդիւցի, ազած է Երուսաղէմի Պատրիարք:

Պատ. Նաղաշեան Զնդուց ձեռնազրուած է եւ հոն զոհ ացած է 1895ի դէպքին: Զնդուց տուած է բրօֆիսօրներ, ուսուցիչներ՝ ինչպէս Յովհաննէս եւ Մարտիրոս Պուշիգաններ, բժիշկներ եւ գեղագործներ ու բազմաթիւ ըքաւարտներ Խարբերդի Եփրատ Գուլէճէն:

Առաջին բողոքական միաբոնարք՝ Մր. Հիւլը՝ Զնդուց տուած է 1860ին: Ամէնէն առաջ բողոքականութիւնը ընդունէնէր եղած են Երեք տուններ՝ Գարայովաննէսեաններ, իշխաններ եւ Անոյեաններ: Առաջին քարոզիչը եղած է Պատ. Յակոբ Անտոննեան, առաջին բողոքական ուսուցիչը՝ յայր Ստեփան Գարայովիչաննէսեան, առաջին ազգապետ՝ Պոռ Պետրոս, իսկ տուաջին սարկաւագը՝ Հօրեղբայրս աղբիս Գարայովիչաննէսեան: Կարդաւ քարոզչութիւնը ըստ են Պատուելիններ Ս. Նաղաշեան, Գալմէ Ապլահատն, Արմենակ, Եշիլեան, Պետրոսեան եւ ուրիշներ:

Բողոքականութիւնը չատ յառաջ դացած է Զնդչոյ մէջ, պնդէս որ միաբոնարներ քիչ ատենէն դազբեցուցած են ինչ նիւթական օժանդակութիւնը: Ունեցած են փառաւոր ինդեցի մը, որ վառած է 1895ին եւ որմէ յետոյ իրենց պաշտուածքը շարունակած են տան մը մէջ, մինչեւ որ ինած են վերջին եկեղեցին ու դպրոցը:

Կաթողիկներ եւս ունեցած են փառաւոր եւ բերդանըննեն եկեղեցի մը եւ մէկ քանի քնիկ Զնդուցի վարդապետներով յառաջ տարած են եկեղեցին, չատեր դիմադրած եւ կոռւած է: Հայեր շուրջ 200 զոհեր տուած են դէպքին ժամանակ, Քիւտի ալ կորուստ ունեցած են, սակայն աւելի քիչ թիւղ: Զարդը տեղի ունեցած է երկու տնդամ՝ տասը օրուան ընթացքին:

Դէպքէն յետոյ աւելի քան վեց ամիս անդործութիւն տիրած է եւ ժողովուրդը մատնուած է անլուր թշուառութեան: Շատ չանցնիր սակայն եւ Հայեր կրկին դործի կը ծունի ու կը բարեւոքն իրենց տնաւութիւնը:

Ատին մը Հայ Առաքելական եկեղեցին կը մատնուի խըսովեալ վիճակի մը, քահանայի շուրջ ծագած վէճի մը պատճառաւ: Մովսէսոյենց Մովսէսը կուզէ քահանայ ըլլալ, բայց ժողովուրդը կ'ընդդիմանայ՝ զայն անյարմար մէկը նկատելով եկեղեցական պաշտօնին: Այս մարդը իր եղոր ու անոր զաւակներուն հետ կուի կը մդէ ամէն օր եւ իր կը տեսնէ որ պիտի չկրնայ իր կամքը քալեցնել՝ կը դիմէ զբարտութեան եւ մատնութեան: Իրեւ յեղափոխականներ կառավարութեան կը մատնէ 49 հոդի եւ բանտարկել կուտայ Տիղրանակերտի բանտին մէջ: Ասոր հետեւանքով կառավարութիւնը կ'սկսի տուններն ու դպրոցները խուզար-

կել շարունակ՝ ազգային գրքեր ու երգարան վնասուելու պատրուակով: Հայեր ստիպուած կ'սկսին վառել կամ հոզզին տակ թաղել գիրք եւ ամէն կարգի զէնքեր: Այս օրերուն թուրքեր կ'անարգեն Հայերը ըսերով, «Զնդուշ երբեւիցէ այսքան ստրկացած էր»:

Քաւասունեւինը բանտարկեալները չատ կը տանջուին բանտին մէջ: Պր. Խաչատուր էզմանեան կը մեռնի հոն, իսկ չատեր կը մեռնին բանտին ենելէ անմիջապէս յետոյ: Այդ ատին ամբողջ Զնդուշ կը տառապի եղեր թուրքերու ձեռքին տակ եւ անլուր նեղութեանց կը մատնուին Զնդուշցինը: Ասիկա կը տեւէ մինչեւ 1909:

Պրուֆլին,

(Շարունակելի)

Պ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՑՆՈՐԱՄԻՏԵՐԸ

Մարդիկ երբ իրենց տարիքին մէջ կը յառաջանան ու կը հասնին աստիճանի մը, ուր այլեւս իրենց միտքը, ուղեղ չկրնար գործելու շիտակ տրամաբանել, կ'սկսին յիմարներու պէս բարբանձելու ընել այնպիսի ծիծաղելի արարքներ, զորս միայն արգահատանք կը թելազրեն դիմացինին:

Նոյն է պատկերը այն ազմուկին, որ Շիքակոյի մէջ կարէ մը անհատներ կը յարուցանեն այսօր՝ ընդդէմ Զընդշոյ Վերշինաց Միութեան ու Կեղրոնին:

Եւ աւելի վատը. որովհետեւ այս ինքնակոչ զնորամիտները չարիք մը եւ աւելի ծիչառ՝ բարոյական մեծ ունի մը կործեն արատաւորելով դարերով ու տարիներով նուիրագործուած մեր քաղաքացիական բարքերն ու առաւելութիւնները:

Երեւակայեցէք մարդիկ, որոնք չար խորհուրդներու յացումով ո՛չ միայն ուղեցին Միութիւնը քանդել եւ Միութեան լաւագոյն ու զսհաբերող անձնաւորութիւններուն հանդէպ անվստահութիւն ցոյց տալ, այլ նաև այնքան դըժուարութեամբ Զնդուցի որբերուն եւ գաղթականներուն անունով հաւաքուած 3000 տոլարին սեփականատէրը դառնելու անբարտաւանութեան մէջ բանուեցան եւ այդ իսկ պատճառաւ, առանց նոյն իսկ ամօթահարուելու եւ ինձահարուելու, դիմեցին մինչեւ ամերիկեան գատարան, գումարին կէսը փաստաբաններուն կոկորդը թիւելու առաջադրութեամբ, ու բնաւ մի զարմանաք երբ վազը լսէք որ այդ գումարին ամբողջութիւնը եւ թերեւս իրենց ունեցած անձնական մէկ քանի սէնթն ալ մսիած են լոկ գատը շահելու փցուն մարմացին տարուած:

Ահաւասիկ հոս է որ երեւան պիտի գայ իրենց բացարածակ ցնորամտութիւնը, որովհետեւ ասոնք կորսնցուցած են ուղիղ գործելու եւ տրամաբանելու կարողութիւնը:

Օգուստ չըրաւ ահազանգը, զայրոյթը, միջամտութիւնը, յորդորը եւ բոլոր ողջմիտ Զնդուցիներու պարաւը: Այս մարդիկը Քիւրաբին պէս «օտուելը» ըսին ու գահավէժէ գահավէժ թաւալելով իրենց բարոյական սեանկութիւնը հոչակեցին՝ մեոցնելով իրենց մէջ մարդկային տարրականներուն հանդրուան մը, օճախ մը շինելու եւ կերտելու բարձր

Մենք վատահ իրենց պարտութեան, կ'արհամարհենք զիրենք, ու մեր աչքերը կը յառենք միմիայն հոն, ուր եղ բարյութեան, սիրոյ եւ սրբազան նպատակի մը դրօշը պարզուած է եւ աւելի զօրացած ու գօտեպնդուած կը հետապնդենք մեր տարրախանտ որբերուն ու գաղթականներուն հանդրուան մը, օճախ մը շինելու եւ կերտելու բարձր ու վսեմ ուխտը:

Ամօթ իրենց . . .

Ֆիլատելիքիա

ՑՆԳՈՒՇԻ ԿԱՐՈ

